

СПАДКУВАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: alisa-d@ukr.net

Мета статті полягає у розгляді проблемних аспектів спадкування прав інтелектуальної власності на комерційне найменування. Питанням щодо спадкування права інтелектуальної власності на комерційне найменування науковцями приділялася увага, хоча все ж є потреба у систематизації таких проблемних питань. Це потрібно з метою комплексного підходу для вибору шляхів їх вирішення. **Методологічною основою** дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Використання цих методів дало можливість описати проблемні аспекти щодо спадкування права інтелектуальної власності на комерційне найменування. **Результати:** виключне майнове право на комерційне найменування може бути предметом спадкування. При цьому чинним цивільним законодавством України не врегульовано особливості спадкування прав інтелектуальної власності, зокрема, спадкування виключних майнових прав на комерційне найменування. Виходячи з цього, на практиці нотаріуси та суди застосовують до них загальні положення про спадкування. Таким чином вони прирівнюються до іншої спадкової маси. **Обговорення:** виключні майнові права на комерційне найменування, як об'єкт спадкування, наділені особливими властивостями та ознаками, які істотно відрізняються від інших об'єктів спадкового правонаступництва. Тут важливим є те, що права, набуті спадкодавцем на інші об'єкти спадкування, можуть відчужуватися в порядку спадкового правонаступництва тільки у вигляді майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування. Також не розроблено сам порядок врегулювання та оформлення переходу майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування до спадкоємця. Зокрема виникає ряд питань щодо переходу майнових прав на комерційне найменування до кількох спадкоємців одночасно, що в свою чергу породжує також питання, на які відповідь відсутня, оскільки дана ситуація не врегульована нормами права.

Ключові слова: комерційне найменування; спадкування прав інтелектуальної власності; засоби індивідуалізації; правоволоділець; спадкоємець.

Постановка проблеми та її актуальність. Питання щодо спадкування майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування є доволі проблемним в силу специфіки самого об'єкта такого права, який по суті є засобом індивідуалізації учасників цивільного обороту і відрізняється від інших об'єктів права інтелектуальної власності (результатів інтелектуальної, творчої діяльності). Правоволоділець набуває права інтелектуальної влас-

ності, зміст яких щодо даного об'єкта визначається Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) та іншими законами. Так, право інтелектуальної власності на комерційне найменування врегульоване главою 43 ЦК України, Господарським кодексом України. Разом із тим, захист такого об'єкта права розпочався у зв'язку з прийняттям у 1883 році Паризької конвенції про охорону промислової

власності, яка є чинною для нашої держави починаючи з 25 грудня 1991 року.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Різноманітні питання, що пов'язані з правовою охороною географічного позначення, а саме: поняття, функції, суб'єкти права, відмінності комерційного найменування від найменування юридичної особи були й залишаються предметом дослідження вчених-юристів. Серед таких можна назвати наступних науковців: Бутнік-Сіверський С., Данилова Є.Н., Дідук А.Г., Еренберг В., Кохановська О.В., Кузнецова Н.С., Кухарев О.Є., Підпригора О.О., Шершеневич Г.Ф. та інші. При цьому, в юридичній літературі майже немає робіт щодо дослідження питань про можливість спадкування об'єктів права інтелектуальної власності, які складають групу засобів індивідуалізації, зокрема, комерційного найменування. Відсутні також пропозиції щодо правового врегулювання спадкування прав на комерційне найменування, на відміну, наприклад, від спадкування авторського права, права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та спадкування майнових прав інтелектуальної власності на торговельні марки (знаки для послуг).

Така ситуація є наслідком того, що комерційне найменування є визначальним саме в підприємницькій діяльності та покликане захищати безпосередньо репутаційні характеристики підприємства.

Для досягнення поставленої мети пропонується вирішити наступні *завдання*: провести дослідження національного законодавства з питань набуття прав на комерційне найменування з урахуванням аналізу судової практики; провести дослідження властивостей права на комерційне найменування, як об'єкта спадщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процедура спадкування об'єктів права інтелектуальної власності не відрізняється від спадкування іншого майна, що входить у спадкову масу. Як відомо, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

У Методичних рекомендаціях про вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів

щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтва про право на спадщину та свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя, схвалених Рішенням Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України 29.01.2009 р., висвітлюються питання заведення спадкової справи, вжиття заходів щодо охорони спадкового майна, провадження по спадковій справі, надаються роз'яснення щодо видачі свідоцтв про право на спадщину на окремі види спадкового майна.

У пункті 3 зазначених Методичних рекомендацій передбачено об'єкти спадкування права інтелектуальної власності, до яких, зокрема, віднесені й комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для послуг), географічні зазначення.

У судовій практиці небагато спорів, які б можна було навести як приклад вирішення спору стосовно спадкування права власності на об'єкти інтелектуальної власності, у тому числі й на комерційне найменування, однак така статистика може бути причиною неврегульованості питання щодо спадкування таких нетипових об'єктів, оскільки вони мають нематеріальний характер.

У той же час комерційне (фірмове) найменування має суттєву економічну цінність, так як забезпечує прибутковість фірми.

Відповідно до статті 489 ЦК України правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших і не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Однак, визначивши критерії охороноздатності комерційного найменування, визначення самого об'єкта, яке підлягає охороні, у законодавстві відсутнє.

У порядку інформації та для врахування розгляду справ господарськими судами Вищим господарським судом України в оглядовому листі від 28 лютого 2017 р. за № 01-06/521 у справах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, запропоновано визначення фірмового (комерційного) найменування як назви, якою юридична особа або громадянин, який здійснює підприємницьку

діяльність без створення юридичної особи, позначають себе на ринку і яка використовується для їх ідентифікації в господарських (комерційних) відносинах. У цьому ж оглядовому листі зазначено властиві для комерційного (фірмового) найменування принципи істинності, постійності та виключності [1].

Однак при цьому в оглядовому листі розкрито лише принцип постійності, який полягає в тому, що його використання не повинно носити одноразовий характер і має бути на момент звернення позивача з відповідним позовом до суду.

Принцип істинності, як звернуто увагу авторами Навчальних матеріалів онлайн [2], було запозичене з германського торговельного права стосовно обов'язковості включення у фірму імен всіх повних товаришів та фірма у своєму написанні має чітко вказувати на «юридичну фізіономію» володільця підприємства і не вводити третіх осіб в оману щодо ступеня відповідальності його учасників. Цілком погоджуючись з таким визначенням принципу можна розцінити його у сучасному використанні, як зазначення у комерційному найменуванні такої інформації, що не вводить в оману третіх осіб (споживачів, контрагентів) щодо ступеня відповідальності учасників товариства, чи мети (сфери) діяльності підприємства.

Що стосується принципу виключності, то його можна розкрити як належність прав, що витікають з володіння об'єктом, певному суб'єкту, однак при цьому його слід відрізнити від обсягу прав, які належать володільцю комерційного найменування, оскільки саме виключних прав такий володільець не набуває.

Крім того, залишається фактом, на що звертають увагу науковці та практикуючі юристи, що у законодавстві визначення самого поняття комерційного найменування, а відтак визначення об'єкта цього права, відсутнє.

Так, як приклад, об'єкти права на географічне зазначення та на торговельну марку, що як і комерційне найменування відносяться до групи об'єктів індивідуалізації, врегульовані спеціальними законами, які визначають засади правової охорони цих об'єктів в Україні та ре-

гулюють відносини, що виникають у зв'язку з їх набуттям, реєстрацією, використанням та захистом.

Однак закону, який визначає засади правової охорони комерційного найменування в Україні та регулює відносини, що виникають у зв'язку з його реєстрацією, використанням та захистом, не прийнято.

З урахуванням аналізу визначення об'єктів торговельної марки та географічного зазначення слід дійти висновку, що об'єктом комерційного найменування може бути не будь-яке позначення, а лише слова, літери, цифри, у тому числі власні імена, які можна насамперед вимовити та відтворити рукописним чи друкованим шляхом.

Такого висновку слід дійти з урахуванням того, що комерційне найменування виконує функцію ідентифікації особи на ринку, шляхом використання в рекламі, на вивісках, в листах, претензіях. Крім того, комерційне (фірмове) найменування може вживатися у спілкуванні на переговорах, оскільки подібно як найменування юридичної особи виконує функцію представлення в органах державної влади, реєстраційних та фіскальних органах, в судах.

Враховуючи наведене, комерційне найменування має одночасно вимовлятися та відтворюватися доступними засобами, для зручного використання у спілкуванні та листуванні, тому проблематичним для означеної мети буде застосування комерційного (фірмового) найменування, виражене як зображувальні елементи, кольори, звуки, що допустиме та доцільне в основному для торговельної марки.

Крім того, перед науковцями та практикуючими юристами виникає питання щодо змісту комерційного найменування, оскільки нормами цивільного законодавства це питання не врегульоване, а положеннями господарського законодавства передбачено лише той факт, що громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я, також передбачено можливість фактично використання у господарському обігу як повного, так і скороченого комерційного найменування суб'єктом господарювання.

Тобто, комерційне найменування – це найменування, під яким певний суб'єкт цього права

виступає у комерційних правовідносинах і яке відрізняє цей суб'єкт від інших учасників правовідносин.

Разом із тим, у деяких випадках допускається, що особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не буде вводити в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізують, чи послуг, які вони надають. Це можливо, наприклад, тоді, коли суб'єкти діють у різних сферах чи на різних територіях.

Прикладом підтвердження у судовому порядку права на використання одного і того ж найменування різними юридичними особами можна навести судові рішення у господарській справі № 904/2826/18 у постанові від 11 лютого 2020 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду. Причиною спору зі справи стало питання про наявність або відсутність підстав для зобов'язання Організації відповідача припинити використання комерційного найменування позивача. Розглядаючи спір судами було встановлено, що Організація відповідача, будучи неприбутковим громадським об'єднанням (профспілкою), не виробляє товарів і не надає послуг у комерційній сфері. Тому часткове співпадіння найменувань юридичних осіб – Товариства і Організації в принципі не може ввести споживачів в оману – через відсутність їх у профспілки.

Іншим прикладом, коли судами було визнано наявність підстав для захисту порушеного права товариства позивача від неправомірного використання іншим товариством відповідачем комерційного найменування є справа № 910/32742/15 (постанова ВС від 18 жовтня 2018 р.).

Підставою для задоволення позову було встановлення обставини про: використання позивачем комерційного (фірмового) найменування у вигляді словосполучення: «товариство з обмеженою відповідальністю «Бомонд Груп», англійською мовою: LLC «BOMOND GROUP» у своїй господарській (підприємницькій) діяльності; пріоритетність (у часі) використання комерційного (фірмового) найменування саме позивачем; використання позивачем комерційного (фірмового) найме-

нування задовго до реєстрації юридичної особи відповідача-1; однаковість такого виду економічної діяльності позивача та відповідача-1, як роздрібна торгівля косметичними товарами та туалетними приналежностями в спеціалізованих магазинах; використання відповідачем-1 комерційного (фірмового) найменування позивача у здійсненні своєї господарської діяльності; однорідність товарів і послуг, які пропонуються під комерційним (фірмовим) найменуванням позивача, з товарами та послугами, які пропонуються під доменним ім'ям «bomond.center» (особою реєстрантом якого є відповідач-1); використання в доменному імені «bomond.center» комерційного (фірмового) найменування позивача; можливість введення в оману споживачів щодо особи, яка надає послуги.

Разом із тим, доводи про помилкове ототожнення судами попередніх інстанцій понять «найменування юридичної особи» та «комерційне (фірмове) найменування» Касаційним господарським судом було відхилено, оскільки чинне цивільне законодавство не містить заборони щодо повного або часткового співпадіння комерційного (фірмового) найменування підприємства з його (підприємства) найменуванням чи назвою, визначеними відповідно до статті 90 ЦК України.

Таким чином одним із проблемних питань, які виникають на практиці, є те, що комерційне найменування є подібним до найменування юридичної особи, що також має на меті відрізнити одну юридичну особу з-поміж інших. Така подібність прямо впливає на врегулювання питань щодо визначення предмету об'єкта права інтелектуальної власності як об'єкта спадкування та способу врегулювання проблемних питань, що виникають під час реалізації процедури спадкування, яка охоплює кілька етапів: а) відкриття спадщини; б) прийняття спадщини; в) поділ спадщини; г) оформлення свідоцтва про право на спадщину.

Подібність між поняттями комерційного найменування та найменування юридичної особи полягає у меті застосування цих найменувань – здатність відрізнити одну особу з-поміж ін-

ших. Крім того, як право на комерційне найменування, так і право на найменування юридичної особи є неподільне та існує, допоки суб'єкт господарювання не припинить свою діяльність. Отже вони подібні є за такими ознаками, як: 1) розрізняльна здатність; 2) неподільність; 3) нематеріальність; та 4) момент припинення права.

Однак, поняття найменування юридичної особи та її комерційного (фірмового) найменування мають також відмінні ознаки та різне правове наповнення щодо: 1) обов'язковості набуття, використання та реєстрації; 2) момент набуття чинності цього права; 3) мети застосування; 4) правовідносин, які виникають; 5) норми права, які регулюють спірні правовідносини, що виникають внаслідок їх використання та 6) спеціального суб'єкта цього права.

Так, юридичне найменування є обов'язковим реквізитом юридичної особи та вноситься до реєстру юридичних осіб. Комерційне ж найменування – не є обов'язковим, право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торгівельної марки.

Виникнення права на комерційне найменування дещо подібне авторському праву, що не пов'язане з обов'язковою реєстрацією цього права, на відміну від права на географічне зазначення, торговельну марку, патент, тощо.

Жодних положень про те, що комерційне найменування повинно бути відмінним від юридичного чи подібним йому, чинне законодавство не містить. Відповідної правової позиції також дотримуються суди, на що було звернуто увагу в справі № 910/32742/15 про те, що чинне законодавство не містить заборони щодо повного або часткового співпадіння комерційного (фірмового) найменування підприємства з його (підприємства) найменуванням чи назвою, визначеними відповідно до статті 90 ЦК України.

Оскільки комерційне найменування та найменування юридичної особи оперують однако-

вим поняттям «найменування», слід звернути увагу на те, яким чином визначення цього поняття розкрито в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Як слідує з його положень, найменування юридичної особи повинно містити інформацію про її організаційно-правову форму та назву.

Організаційно-правова форма юридичної особи визначається відповідно до класифікації організаційно-правових форм господарювання, затвердженій центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання.

Назва юридичної особи може складатися з власної назви юридичної особи, а також містити інформацію про мету діяльності, вид, спосіб утворення, залежність юридичної особи та інші відомості згідно з вимогами до найменування окремих організаційно-правових форм юридичних осіб, встановленими ЦК України, ГК України та цим Законом.

Законами можуть бути встановлені особливості найменування товариств, холдингових компаній, банків, пенсійних фондів, корпоративних інвестиційних фондів, торговельно-просмислової палати, навчальних закладів, юридичних осіб, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності, волонтерських організацій, адвокатських бюро, операторів державних лотерей, асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, політичних партій, громадських об'єднань, профспілок, їх організацій та об'єднань, організацій роботодавців, їх об'єднань.

Як приклад: відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» найменування банку має обов'язково містити слово «банк», а також вказівку на організаційно-правову форму банку, наприклад «Приват Банк», «Правекс Банк».

Відповідно до чинного цивільного законодавства України громадянин-підприємець має право заявити як комерційне найменування своє прізвище або ім'я.

Таким чином, чинне законодавство України розмежовує поняття найменування та назву

юридичної особи так, що найменування є ширшим поняттям, яке може включати: власну назву, власні прізвище або ім'я фізичної особи, вказівку на організаційно-правову форму, інформацію про мету діяльності, вид, спосіб утворення, залежність юридичної особи та інші відомості згідно з вимогами до найменування окремих організаційно-правових форм юридичних осіб.

Таке врегулювання змісту найменування може бути застосовано і до комерційного найменування. Обмеження змісту комерційного найменування лише назвою юридичної особи буде суперечити законодавчо визначеному поняттю «найменування», що є ширшим.

Віднесення до змісту найменування лише назви підприємства, наприклад «Весна», «Дружба» тощо, також не відповідатиме принципу істинності, оскільки не дає підстав для розуміння сфери діяльності та ступеня відповідальності набувача права на комерційне найменування.

Аналогічно у справі № 910/32742/15 (постанова ВС від 18 жовтня 2018 р.) суди оцінювали, що згідно зі статутом позивача найменуванням останнього є: - товариство з обмеженою відповідальністю «Бомонд Груп» (повне найменування); ТОВ «Бомонд Груп» (скорочене найменування), а комерційним (фірмовим) найменуванням позивача є: «товариство з обмеженою відповідальністю «Бомонд Груп».

Тобто як і в найменуванні юридичної особи, так і у комерційному найменуванні судами безпосередньо у поняття «найменування» включено і назву, і вказівку на організаційно-правову форму.

Особливістю ж спадкування права на комерційне найменування є те, що спадкоємцю необхідно не лише прийняти таку спадщину, а й належним чином оформити право на неї.

Оскільки, наприклад, виключне право на знаки для товарів і послуг засвідчується свідоцтвом, то на підтвердження належності цих прав спадкодавцю на час відкриття спадщини, необхідно подати нотаріусу виписку з відповідного державного реєстру (Державного

реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг).

Разом із тим, законодавство України не містить вимог щодо обов'язковості реєстрації комерційного найменування. У ЦК України згадується лише про можливість такої реєстрації та про право володільця на внесення відомостей про комерційне найменування до відповідного реєстру. Проте, законом не передбачено жодного порядку проведення такої реєстрації, та досі не створено відповідного реєстру, що позбавляє практичної реалізації дії цієї норми.

Господарський кодекс України також вказує, що відомості про комерційне найменування суб'єкта господарювання вносяться за його поданням до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. Однак на сьогодні такий закон відсутній.

Таким чином, є проблематичним оформлення на практиці спадкових прав на комерційне найменування, оскільки спадкоємці не можуть надати у підтвердження належності спадкодавцю права на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності у вигляді виписки з відповідного державного реєстру.

Проте відсутність системи спеціальної реєстрації комерційних найменувань не позбавляє особу права на комерційне найменування, у тому числі його охорону відповідно до Паризької конвенції про охорону промислової власності, відповідно до положень якої, фірмове найменування охороняється в усіх країнах Союзу без обов'язкового подання заявки чи реєстрації і незалежно від того, чи є воно частиною торговельної марки.

Тому можливим способом захисту права на комерційне найменування у порядку спадкування є звернення до суду. А судам при вирішенні спору слід виходити з тих положень законодавства, що право на об'єкт інтелектуальної власності, яким є комерційне найменування, належить первинному суб'єкту права незалежно від реєстрації цього права, унаслідок чого таке ж право успадковують і спадкоємці.

У даному випадку чинність права інтелектуальної власності на комерційне найменування

закон пов'язує з моментом першого використання цього найменування.

Аналогічним шляхом вирішується відповідне питання у судовій практиці. У постанові Вищого господарського суду України від 22 грудня 2015 р. у справі № 910/20889/13 зазначено, що при вирішенні спору в судах суди мають виходити з того що, питання стосовно наявності у суб'єкта комерційного (фірмового) найменування, яке отримує правову охорону в порядку статті 489 ЦК України, чи навпаки, не є предметом доказування та розгляду, оскільки до предмета доказування входить лише факт першого використання комерційного (фірмового) найменування, а не його (їх) використання у подальшому – протягом останніх років [3].

При цьому якщо норма статті 489 ЦК України визначає чинність права з моменту першого використання цього найменування, то згідно з частиною 2 статті 159 ГК України відомості про комерційне найменування суб'єкта господарювання вносяться за його поданням до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. Суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включено до реєстру раніше, має пріоритетне право захисту перед будь-яким іншим суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше.

Таким чином є очевидною неузгодженість правових норм ЦК України та ГК України.

Виходячи з такої ситуації у Посібнику для суддів із інтелектуальної власності [4] зазначено, що визначальним є момент першого використання комерційного найменування, а створення реєстрів має лише допоміжне значення і не здатне впливати на наявність правової охорони комерційного найменування. У зв'язку з цим у вирішенні спорів щодо використання комерційного найменування необхідним є встановлення факту першого використання такого найменування. Адже саме з цього моменту і виникає право на відповідний об'єкт.

З урахуванням наведеного у вказаному посібнику запропоновано, що момент першого використання комерційного (фірмового)

найменування може встановлюватися за даними державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта господарювання, фінансової і технічної документації (рахунки, накладні, технічні умови), рекламних матеріалів, охоронних документів на об'єкти промислової власності (патенти на промислові зразки, деклараційні патенти на винаходи), реєстрації доменного імені тощо та як приклад наведено постанову Вищого господарського суду України від 01 листопада 2011 р. у справі № 2/218-10.

Цікавим є також визначення моменту першого використання комерційного найменування у постанові Верховного Суду у склад колегії суддів Касаційного господарського суду від 18 жовтня 2018 р. у справі № 910/32742/15, а саме з часу укладення 01 грудня 2005 р. договору оренди № 116/05 товариством для відкриття фірмового магазину, у той час як державна реєстрація самої юридичної особи – суб'єкта господарювання проведена була ще 19 жовтня 2005 р.

При цьому, доведення виникнення права на комерційне найменування фактом першого його використання має доводитись не будь-якими доказами, а належними (законними) доказами такого використання.

Наступною особливістю, що вирізняє право на комерційне найменування від більшості інших об'єктів права інтелектуальної власності, є спеціальний суб'єкт цього права, до яких віднесено саме суб'єкта господарювання. При цьому це може бути як юридична особа, так і громадянин-підприємець.

ГК України оперує поняттям суб'єкта господарювання (юридичні особи та громадяни-підприємці), що здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Однак норми ГК України, на відміну від ЦК України, розрізняючи поряд з господарською комерційною діяльністю (підприємництвом) і некомерційну господарську діяльність,

передбачають, що некомерційні, тобто ті, що не мають на меті одержання прибутку, також можуть бути суб'єктами права на комерційне найменування, проте лише в частині здійснення ними комерційної господарської діяльності.

Такий висновок ґрунтується на положеннях частини 3 статті 53 ГК України, відповідно до якої, у разі якщо господарська діяльність громадян або юридичної особи, зареєстрованої як суб'єкт некомерційного господарювання, набуває характеру підприємницької діяльності, до неї застосовуються положення цього Кодексу та інших законів, якими регулюється підприємництво.

Із аналізу господарського законодавства вбачається, що суб'єктами господарського права слід вважати тільки тих осіб, які мають особливий правовий статус та безпосередньо здійснюють господарську діяльність у сфері суспільного виробництва, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (ст. 3). При цьому незалежно від мети здійснення такої діяльності – досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку (підприємницька) або без такої мети (некомерційна господарська діяльність) [4].

Отже, фізична чи юридична особа, яка не є суб'єктом господарювання (споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації), можуть мати відповідно лише власні імена та юридичну назву та не можуть набувати права на комерційне найменування.

Фізична особа може здійснювати свою господарську діяльність, зокрема, як суб'єкт підприємницької діяльності без утворення юридичної особи та є суб'єктом права на комерційне найменування. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом (ст. 50 ЦК).

Теоретично фізична особа – підприємець може бути первинним суб'єктом, який набуває права на комерційне найменування як об'єкт

інтелектуальної власності, що є принциповим для спадкових правовідносин.

Однак є проблематичним спадкування комерційного найменування, зокрема якщо у його назві – власне прізвище або ім'я фізичної особи – спадкодавця, більш того, спадкування декількома спадкоємцями цього права, оскільки смерть фізичної особи-підприємця є підставою припинення її діяльності, а відтак усіх прав, які пов'язані із підприємницькою діяльністю. Складність, також, як зазначає І. Спасибо-Фатєєва, полягає в тому, що майно фізичної особи-підприємця, яка діє у сфері підприємницької діяльності без утворення юридичної особи, юридично не відокремлене від її особистого майна [5].

Юридична ж особа не може бути спадкодавцем у класичному розумінні, однак юридичну особу слід розцінювати в даному випадку не як суб'єкт спадкового права, а як його об'єкт.

Досліджуючи питання спадкування прав, які стосуються юридичної особи, науковці говорять про спадкування корпоративних прав, саме прав, які впливають із (1) права власності на акцію акціонерного товариства або (2) права на частку у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю або іншої юридичної особи, статутний капітал якої поділений на частки, або (3) права на вклад до статутного капіталу юридичної особи у разі, якщо капітал такої особи не поділений на частки (наприклад, приватних, дочірніх, та інших унітарних підприємств).

І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений та В.В. Носік [6], на практиці виділяють такі варіанти спадкування корпоративних прав:

- а) право на участь у товаристві;
- б) право на частку в статутному (складеному) капіталі;
- в) корпоративних прав учасника товариства.

Окремо також виділяють варіанти спадкування майна приватного підприємства, або підприємства залежно від аналізу умов його статуту, а саме правового статусу приватного підприємства і його майна, та залежно від цього те, що саме буде успадковуватись.

Підсумовуючи визначають: якщо корпоративні права втілено в акції, то спадкуватимуться акції; якщо корпоративні права такого втілення не набули (права учасників інших господарських товариств), то спадкується частка в статутному (складеному) капіталі.

У разі спадкування приватного підприємства – спадкуватиметься або майно підприємства, або підприємство як єдиний майновий комплекс.

Якщо мова йде про спадкування корпоративних прав, то вони не визначаються в якості об'єкта в ЦК України і тому їх спадкування не є беззаперечним. Крім того, поняття корпоративних прав тісно пов'язано з поняттям прав засновника.

Практичне врегулювання питання спадкування приватного підприємства здебільшого залежить від бажання спадкоємців продовжувати господарську діяльність.

При останньому варіанті до спадкоємців перейдуть права на приватне підприємство, а не на окремі об'єкти, що увійшли до складу підприємства як юридичної особи. У такому випадку не виникає необхідності ліквідації юридичної особи, а відтак наявні підстави для висновку про теоретичну та практичну можливість спадкування права на комерційне найменування у складі єдиного майнового комплексу підприємства.

У судовій практиці також визнано можливість успадкування приватного підприємства, а не належного йому майна, що було підтримано Верховним Судом України у справі № 6-20439св07 за позовом ОСОБА_1 до приватного підприємства «Конкорд-1» (далі – ПП «Конкорд-1») про визнання права власності на частку майна та виділ його в натурі; за зустрічним позовом ОСОБА_2, яка діє в інтересах неповнолітніх дітей, до ПП «Конкорд-1» про визнання права власності на майно підприємства.

Аналогічно, рішенням районного суду від 17 лютого 2020 р. у справі № 756/8488/19 за позовом ОСОБА_1 до Приватного підприємства «ВЛАСА», треті особи: Відділ з питань державної реєстрації юридичних осіб, фізичних

осіб-підприємців Оболонської районної в м. Києві державної адміністрації, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Заблоцька Лариса Борисівна про визнання прав засновника/власника в порядку спадкування позов було задоволено та визнано за ОСОБА_1, майнове право засновника/власника Приватного підприємства «Власа» в порядку спадкування за законом після смерті її батька ОСОБА_3.

Висновки. Перешкод з теоретичної точки зору для спадкування комерційного найменування немає, за умови, що відповідне комерційне найменування входить до складу підприємства як єдиного майнового комплексу; що підприємство належить до суб'єктів господарювання (або є комерційним); спадкується не майно підприємства, а підприємство; саме підприємство не ліквідується, а продовжує свою діяльність та за умови, що за життя спадкодавця (засновника підприємства) комерційне найменування використовувалося підприємством.

Для практичного врегулювання питання спадкування комерційного найменування слід врегулювати законодавство щодо визначення самого поняття комерційного найменування та змісту найменування, що підлягає охороні. Крім того, слід узгодити момент набуття пріоритетного права щодо захисту комерційного найменування залежно від часу включення до реєстру, чи з часу його першого використання.

Література

1. Оглядний лист Вищого господарського суду України від 28 лют. 2017 р. № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17#Text.
2. Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidru4niki.com/1958030247138/pravo/pravo_komertsiyne_naymenuvannya.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 20 чер. 2018 р. № 910/20889/13.
4. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С., 2018. 424 с. URL: http://nsj.gov.ua/files/1541665727%20IntellProperty_Handbook_.pdf

5. Спасибо-Фатєєва І.В. Підприємство як єдиний майновий комплекс. URL: <http://yurradnik.com.ua/stati>.

6. Проблемні питання нотаріальної практики / В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений. Харків, 2008. 96 с.

7. Про введення в дію положення про фірму: Постанова від 22 чер. 1927 р. vd270622. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/141086_529245

8. Найменування та комерційне найменування юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців. *Офіційний сайт Добровеличківської районної державної адміністрації*. URL: <http://dv.kr-admin.gov.ua/reestr/fkf/213-najmenuvannya-ta-komercijni-najmenuvannya-yurydychnyh-osib-abo-fizychnyh-osib-pidpryemciv.html>

References

1. Ohlyadovyy lyst Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 28 lyut. 2017 r. № 01-06/521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17#Text

2. Pravo na komertsiyne naymenuvannya. URL: https://pidru4niki.com/1958030247138/pravo/pravo_komertsiyne_naymenuvannya

3. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehiyi suddiv Kasatsiynoho hospodarskoho sudu vid 20 cher. 2018 r. № 910/20889/13.

4. Posibnyk dlya suddiv z intelektualnoyi vlasnosti / Benedysyuk I.M. ta in. Kyiv: K.I.S., 2018. 424 s. URL: http://nsj.gov.ua/files/1541665727_IntellProperty_Handbook_.pdf

5. Spasybo-Fatyeyeva I.V. Pidpryemstvo yak yedynyy maynovyy kompleks. URL: <http://yurradnik.com.ua/stati>

6. Problemni pytannya notarialnoyi praktyky / V.V. Nosik, I.V. Spasybo-Fatyeyeva, I.V. Zhylinkova, O.P. Pechenyu. Kharkiv, 2008. 96 s.

7. Pro vvedennya v diyu polozhennya pro firmu: Постанова від 22 чер. 1927 р. vd270622. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/141086_529245

8. Naymenuvannya ta komertsiyne naymenuvannya yurydychnykh osib abo fizychnykh osib-pidpryemtsiv. *Ofitsiyyny sayt Dobrovelychkivskoyi rayonnoyi derzhavnoyi administratsiyi*. URL: <http://dv.kr-admin.gov.ua/reestr/fkf/213-najmenuvannya-ta-komercijni-najmenuvannya-yurydychnyh-osib-abo-fizychnyh-osib-pidpryemciv.html>

INHERITANCE OF INTELLECEUAL PROPERTY RIGHTS TO A COMMERCIAL NAME: PROBLEM ASPECTS

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: alisa-d@ukr.net

*The purpose of the article is to consider the problematic aspects of the inheritance of intellectual property rights to a commercial name. Scholars have paid attention to issues related to the inheritance of intellectual property rights to commercial names, although there is still a need to systematize problematic issues with the aim of a comprehensive approach to choosing ways to solve them. **The methodological basis** of the research is general scientific and special methods of cognition. The use of these methods made it possible to describe problematic aspects regarding the inheritance of intellectual property rights to commercial names. **Results:** the right to a commercial name as an object of intellectual property can be subject to inheritance. However, the current legislation of Ukraine does not distinguish the specifics of the inheritance of objects of intellectual property rights, in particular the inheritance of the right to a commercial name, in connection with which in practice notaries and courts apply general provisions on inheritance to them, equating them to other objects of inheritance. **Discussion:** the properties of a commercial name as an object of inheritance have significant differences comparea to the characteristics of other objects of inheritance, as well as the rights acquired by the testator in relation to other objects of inheritance differ in the possibility of alienation in the order of inheritance of only property rights in relation to such an object. In addition, there are no developments regarding the procedure for regulating the registration of the transfer of rights to a commercial name to an heir at a notary, in particular, in terms of the transfer of rights to several heirs, which raises a number of questions, the answers to which the legal norms do not contain.*

Key words: commercial name; inheritance of intellectual property rights; means of individualization; right holder, heir.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2023